

In 1949 begon, om het naoorlogse woord nogmaals te gebruiken, de grote 'wederopbouw' van Bensdorp. In de zomer van dat jaar startte de bouw van een geheel nieuw kantoorgebouw volgens ontwerp van de architecten H. van Putten en B. van Wamelen. Uitvoerder was H. Fennis te Bussum. Op 27 september 1949 legde L.F.M. Bensdorp de eerste steen en hij metselde ook een oorkonde in een loden buis in. Op die zelfde dag trad hij op 65-jarige leeftijd af als algemeen directeur en droeg de leiding over aan zijn zoons L[ou] W.G. en J[oop] E.M Bensdorp. Het nieuwe gebouw werd zomer 1950 in gebruik genomen.

De eerste steenlegging op 27 september 1949. Kleinzoons Lou en Hans kijken toe.

Daarnaast zijn er vele andere ontwikkelingen te noemen. In alle stilte werd in januari 1949 een *Bedrijfsmuseum* opgericht. Hier kreeg de eerste schrijfmachine en rekenmachine een plaats naast reclameplaten (o.a. met Russische tekst), pakmateriaal, catalogi e.d. Als verder materiaal werd gedacht aan gereedschap, foto's,

tekeningen, brochures enz. "Dat elkeen eens in zijn omgeving rondkijkt wat hij of zij aan waardevol materiaal kan vinden, alles is welkom, als het maar specifiek Bensdorp is", aldus de oproep in het bedrijfsblad *Bitter en Zoet* Jrg.2 no.11 van maart 1949 [in het vervolg met BenZ. aangeduid].

OORKONDE

heden, DE 27E SEPTEMBER VAN HET JAAR ONZES HEREN 1949, IN HET TWEEDE REGERINGSJAAR VAN H.M. KONINGIN JULIANA EN HET VIJFDE SEDERT ONZE BEVRIJDING, WERO DE EERSTE STEEN VAN DIT GEBOUW GELEGD DOOR MIJ:

LOUIS FRANCOIS MARIE BENDSDORP

SINOS 1900 AAN DE BENDSDORP-FABRIEKEN VERBANDEN; IN DIT TIJDSBESTEK VANAF 1922 ALS DIRECTEUR EN VAN 1935 TOT HEDEN ALS ENIG EN ALGEMEEN DIRECTEUR DER BENDSDORP N.V. TE BUSSUM IN TEGENWOORDIGHEID VAN COMMISSARISSEN EN DE DIRECTIELEDEN, REPRESENTANTEN EN AFGEVAARDIGDEN VAN HET ALLOUDE MOEDERHUIS EN ALLE BINNEN- EN SUIJTENLANDSE FABRIEKS- EN VERKOOPS-ORGANISATIES, FAMILIELEDEN, ZOMEDE DE ARCHITECTEN EN BOUWES VAN DIT HUIS, WIER NAMEN OP BIJGAAND AANHANGSEL ALLEN ZIJN VASGELEGD

ALS DE BEKRONING VAN EEN SUCCESVOL VERLEDEN. MOGE OZE NIEUWE HOOFDZETEL VAN HET BENDSDORP-CONCERN ONDER GODES ZEGEN DE STIMULANS VORMEN TOT EEN RIJKE NIMMER DROGENDE BRON VAN INITIATIEF OM DE GOEDE NAAM DER „BENDSDORP“-PRODUCTEN, ZOWEL BINNEN ALS BUITEN ONZE LANDSGRENZEN, STEEDS HOGER OP TE VOEREN. MOGE DIT ZO ZIJN.

L. F. M. BENDSDORP

De oorkonde die bij de eerste steenlegging op dinsdag 27 september 1949 werd ingemetseld.

In Kleef begon, na de herbouw van het in 1944 verwoeste bedrijf, in juni 1949 de productie weer.

In november 1949 werd het 'Gilde der Kroondragers' ingesteld: voor 25, 40 en 50 jaar trouwe dienst kreeg men resp. een zilveren, een zilververguld en een gouden Bendsdorp-kroontje met het cijfer 25, 40 of 50 erop. Er bleken meer dan 40 Kroondragers te zijn. De eerste lijst Kroondragers werd december 1949 in BenZ Jrg.3, no.8 gepubliceerd. De tweede lijst van Kroondragers werd in januari 1951 gepubliceerd.

Uitbreidingen

Op 4 januari 1950 vertrok zoon Hans naar Kaapstad om aldaar een nieuwe fabriek te installeren en de leiding daarvan op zich te nemen. De expansie in Zuid Afrika bracht echter niet het succes waarop gehoopt was. Ongeveer in dezelfde tijd vestigde zich er ook het Zwitserse cacaobedrijf *Souchard*, wat de spoeling dun maakte. Daarentegen is de opening van de **honderdste Bendsdorpwinkel** op 14 september 1950 in Geleen een mijlpaal te noemen. Om wat dichterbij huis te blijven: in Hilversum was 24-11-1949 een derde filiaal aan de G. van Amstelstraat gekomen, nadat

Interieur van de Bussumse winkel in 1953, met Mej. Th. Vlek als 1e verkooptster. Op de voorgrond de nieuwe stijlvolle toonbankvitrine, waarvan in de loop van de eerstvolgende jaren iedere winkel werd voorzien [Benz. Jrg.7 no.2 juni 1953].

Havenstraat 30 op 11 november van dat jaar al zijn 12^{1/2} jubileum had gevierd. In december 1954 werd er zelfs een vierde winkel in Hilversum geopend, Kerkstraat 49a. In Huizen diende de Bendsdorp-winkel aan de Voorbaan 16 tevens als bijkantoor van de Gooi- en Eemlander!

De winkelketen was een belangrijke poot geworden en werd medio 1950 dan ook als zelfstandige organisatie een geheel aparte N.V., de Bendsdorp WINKEL N.V.

Ontslagen

Beginjaren '50 stonden vanwege de Koreaanse oorlog de zaken er een stuk minder florissant voor. De prijs van grondstoffen steeg en de afzetten werden minder. Er werd aanzienlijk minder cacao-poeder vervaardigd en de chocoladeproductie kwam op een

Bendsdorp

U vindt in onze filialen EEN GROTE SORTERING

**Cacao
Chocolade
Suikerwerken
Biscuits**

Onze filialen te BUSSUM zijn gevestigd:
HERENSTRAAT 49 — HUIZERWEG 118

Bussumse advertentie uit 1953.

lager pitje te staan. Zeventien leden van het mannelijk personeel moesten worden ontslagen en met het werk van vijf man werd geschoven (om in een lagere loonschaal te komen). Ook werd bezuinigd op Bitter en Zoet, het blad werd $\frac{1}{3}$ dunner, van 12 pagina's teruggebracht naar 8. De standaardisatie van de verpakkingen bleek 'winst' op te leveren. De (te) vele soorten en variaties werden

te kostbaar. Mondiale verpakking werd zo veel mogelijk aan elkaar gelijk gemaakt, een etiket in de betreffende taal kon opgeplakt worden.

Bedrijfsbrandweer

Toch stond niet alles stil, zo kwam er in 1951 officieel een Bedrijfsbrandweer, die goed voor de dag kwam bij wedstrijden het jaar er op, toen in Callantsoog de eerste prijs werd behaald.

Ernstig was de brand die bestreden moest worden in de nacht van 26 op 27 juli 1954, nadat de vuurhaard acht uur lang onopgemerkt was gebleven. De schade van poederafdeling en de daaronder liggende opslagkelder was enorm, maar na 25 dagen functioneerde de poederinstallatie al weer dankzij de inzet van de Technische Dienst. Het opruimen alleen al had een week in beslag genomen.

Bij het eerste lustrum van de bedrijfsbrandweer in 1956 was Bensdorp de organisator van de wedstrijd voor regionale bedrijfsbrandweren. De eerste prijs ging met 611,5 punten naar *Nera*, Nederhorst den Berg; de *P.T.T.* Bussum eindigde op de vijfde plaats met 515 punten, net voor de Chemische Naarden (512 p.).

Het gewone vertier van en voor de Bensdorpiënen ging natuurlijk gewoon door, zoals de toneelvoorstellingen en het voetballen. Het Bensdorpelftal werd in 1952 kampioen in de Bussumse Zomeravondcompetitie. De toneelclub dateerde al van 1944 (start t.g.v. de 60ste verjaardag van L.F.M. Bensdorp).

Van groot belang, mede voor de toekomst, was het gereedkomen van het nieuwe ketelhuis in oktober 1952. De

inrichting was er op gericht om t.z.t. te kunnen overgaan op een heetwaterverwarmingssysteem in de fabriek in plaats van stoom.

Het jaar 1952 was trouwens van grote importantie op het gebied van de sociale wetgeving: op 1 juli 1952 kwam de werkloosheidswet en het wachtgeld er.

Export

Na de oprichting van de *W.L.M. Bensdorp Cy* in Boston in 1949, waarmee de verkoop in Amerika in eigen beheer kwam, werd de export van steeds groter belang. In 1951 keerde W.L.M. Bensdorp [Brord] terug uit Amerika om als commercieel directeur zijn steentje bij te dragen. Export vroeg om vergroting van de chocoladeproductie. In 1953 werd daarom de **Suikerwerkafdeling** opgeheven, waarmee de banden met het verleden definitief werden doorsneden. Het grote assortiment van Bensdorp beperkte zich voortaan alleen nog tot cacao- en chocoladeproducten.

Het bedrijfsbulletin *Bitter en Zoet* onderging met ingang van de 8e jaargang, mei 1954, wederom een wijziging. Het verscheen in plaats van 12 maal per jaar nu 8 keer en van de 12 pagina's tekst waren er 2-4 in het Duits gewijd aan de dochteronderneming in Kleef, die honderd exemplaren kreeg.

Begin 1954 werd er een *Commissie van overleg* in het leven geroepen om het instellen van een **Ondernemingsraad** voor te bereiden. Deze kwam er in mei 1955.

Een van de meest curieuze onderwerpen die ter sprake kwamen was

de adoptie van een schaap op de Gooise heide voor een bedrag van f 50,-. Het Goois Natuurreservaat wilde op de Westerheide (een schaapherder was al benoemd) een schaapskooi laten bouwen en in 1954 waren er al 101 stuks schapen, rammen en hamels aangekocht, die op 4 december nabij hotel café-restaurant Zonnehoek te bewonderen waren, aldus de nodiging in Bitter en Zoet. Een jaar later huppelde een ooi met registratienummer 139 en een halsband met de naam Bendsdorp op de Gooise heide!

Chocolade 'het lekkerste lekkers'
 Advertenties in *Algemeen Handelsblad* van 20-11-1954 en *De Telegraaf* van 13-11-1954.

Landelijk was de 'Chocoladedag' van 15 november 1954 in het Carlton-hotel in Amsterdam [noot 1] van groot belang. De verkoop van de chocoladeartikelen was beginjaren vijftig onrustbarend gestagneerd, vooral door de vanwege de bonenprijzen noodzakelijke prijsstijgingen. Daarom werd een gemeenschappelijke reclamecampagne gevoerd onder de leus *Chocolade 'het lekkerste lekkers'*. De opkomst die dag was overweldigend: 50 journalisten, ca. 80 leden van de verschillende organisaties (Ministerie, Bedrijfschappen, grossiers, groothandels- en detaillistenorganisaties) en maar liefst 30 fabrikan-ten waren aanwezig. Het bijzondere was, dat ze de complete collectie van

alle chocolade-artikelen hadden opgesteld, een kleine 2000 artikelen en verpakkingen. De noodlijdendheid van de chocoladefabrikant anno 1954 stond die dag centraal, er werd een inleiding over de cacaogeschiedenis in de loop der eeuwen gegeven (en een kopje koffie gedronken, bereid op de wijze zoals de Mexicanen het in de 16e eeuw deden) en een forum beantwoordde de meest uiteenlopende vragen van "hoe komt de rum in de rumboon" tot "wat is de invloed van de omzetbelasting op de prijzen van de chocolade".

Jubilea
 In 1951 bestond de fabriek in Kleef 50 jaar. Het jubileum werd op bescheiden wijze herdacht. Het bedrijf was in het begin overigens geheel onafhankelijk, een vennootschap met aparte aandeelhouders. In deze jaren vijftig vielen de jubilea

van de vierde generatie Bendsdorp. In 1954 beet **L[ouis] W.G.** het spits af. Hij werd bijgeschreven in het Kroondragersgilde, omdat het 25 jaar geleden was dat hij zijn eerste schreden in het bedrijf gezet had. In 1958 volgde zijn 25-jarig jubileum directeurschap te Kleve, waar hij als 22-jarige in 1933 begonnen was. Als geschenk ontving hij o.a. een portret, geschilderd door Wim van Woerdekom uit Nijmegen [in kleur afgebeeld in het eerste Bendsdorpartikel].

In 1956 voegde zich **W.L.M. [Brord]** Bendsdorp bij het Kroondragersgilde, eveneens voor 25 jaar arbeid. Zijn grote verdienste ligt in Amerika. In het begin van de eeuw zette de firma Steven L. Bartlett Company in Boston met succes de Bendsdorp 'Royal Dutch Cocoa' in Amerika af. Er kwamen zelfs kantoren in New York, Chicago, Detroit en Cleveland. Na de malaise van de jaren dertig en de dood van Bartlett kon de toen tot Bendsdorp Importers Inc. gedoopte firma zich nauwelijks meer handhaven en de nevenvestigingen werden gesloten. W.L.M. vertrok in 1946 naar Amerika om de verkoop voor Bendsdorp te redden en zo kwam in 1949 de *W.L.M. Bendsdorp Company* van de grond. In het Kerstnummer van BenZ 1955 kon hij zodoende melden: "Gestaag zagen wij de omzetten toenemen en voelden wij vaste grond onder de voeten. Sinds 1949 werd de omzet vervijfvoudigd en onze verkooporganisatie over geheel Amerika verspreid". Op 12 september 1957 werd het 50-jarig bestaan van de Weense fabrieken gevierd, maar 1957 was vooral

het "kroonjaar" voor de Winkelmaatschap. In 1932 was immers de eerste winkel en dat nog wel in Bussum opgericht. Zonder de oorlog mee te rekenen waren er gemiddeld acht winkels per jaar van de grond gekomen, in 1950 al de honderdste.

In 1958 werd **J[oop] E.M.** Bendsdorp 25-jaar kroonlid. Aanvankelijk was hij praktisch vooral bezig met de inrichting van de nieuwe winkels en de suikerwerkafdeling (waarvan hij ook chef werd). In de oorlog nam hij de leiding van de Technische Dienst over. Na de oorlog lagen zijn specialismen naast de kwaliteitscontrole en het bedrijfsorgaan BenZ in het bedrijfsbureau (1946) en de planningsafdeling (1948). In 1949 werd hij tot directeur benoemd. De Ondernemingsraad was een kolfje naar zijn hand, maar ook zijn sociale maatregelen mochten er zijn. Zo kwamen er moderne douche- en kleedlokalen. Hij is ook een van de eerste fabrikanten in het Gooi die een ochtend- en middagpauze voor het fabriekspersoneel instelde. In het overlijdensbericht van hem kopte de Gooi- en Eemlander 1-12-1992 dan ook "harde werker met groot sociaal gevoel". Joop Bendsdorp was enige tijd raadslid en fractievoorzitter van de toenmalige KVP in de Bussumse gemeenteraad.

De vierde man van de vierde generatie, **Hans**, blijft wat buiten beeld, maar hij zat dan ook in het buitenland. Hij ging januari 1950 naar Kaapstad om er de nieuwe fabriek te installeren. Na een directeurschap van acht jaar daar keerde hij in december

1958 terug om in 1959 directeur in Wenen te worden. Maar ook hij was in 1957 vijftienvintig jaar werkzaam bij Bendsorp.

Na een onderbreking van 17 jaar werd in maart 1958 opnieuw gestart met 'Bros', nu een fors model dat maar liefst 23 cent kostte. De smaken puur en melk werden later aangevuld met hazelnoot-melk.

In 1958 nam Bendsorp het agentschap in Londen over, omdat F.H. Wright die sedert 1937 het bewind gevoerd had eind 1957 overleden was. De nieuwe firma kreeg de naam Bendsorp Gr. Britain Ltd.

Op 20 januari 1958 was L.F.M. Bendsorp overleden [zie deel I, p.27 + portret p.22]. De bijzetting in het familiegraf op het r.-k. kerkhof te Bussum vond op 23 januari 1958 plaats. Zijn vier zonen zetten het levenswerk van hun vader voort, "waarbij zij node zijn weloverwogen adviezen zullen missen", aldus het In Memoriam in BenZ van februari 1958.

In het kader van de Italiaanse Weken, die van 17 t/m 31 mei 1958 in Bussum werden georganiseerd, timmerde Bendsorp met de nieuwe 'Bros' behoorlijk aan de weg.

Directiekamer van Bendsorp (jan. 1959): v.l.n.r. J. Bendsorp (interne organisatie), L. Bendsorp (financiën) en W. Bendsorp (verkoop) - BenZ. Jubileumnummer 75 jaar Bendsorp februari 1959. Op de achtergrond het portret van L.F.M. Bendsorp, op 60-jarige leeftijd [zie ook deel I p.22]. Op de foto ontbreekt de vierde zoon, Hans die in Wenen en Kaapstad zat.

Het Jubileumnummer 75 jaar Bendorp. Het jubileumnummer t.g.v. het zilveren jubileum van L.F.M. Bendorp als directeur in 1947 had dezelfde omslag, maar dan met de letters 25.

Bendorp 75 jaar in Bussum

Het grootste festijn werd uiteraard de viering van het 75-jarig bestaan eind februari 1959. Er werden rondleidingen in het bedrijf gehouden en de bezoekers kregen het jubileumnummer 'Bendorp vroeger en nu', Bitter en Zoet Jrg.12, no.5 van februari 1959, uitgereikt. Naast de ontstaansgeschiedenis van het bedrijf bevatte het nummer 35 momentopnames's binnen het bedrijf.

De Gooi- en Eemlander interviewde o.a. de 85-jarige Marie Schiltmeijer, de oudste nog levende Bendorpiaan. Ze kwam 72 jaar geleden als 12-jarige de fabriek binnen. Zij staat met Joop Bendorp op de foto "bij dezelfde deur, waardoor zij twintig jaar achtereen de fabriek betrad" en sprak de historische woorden: "Meneer Joop, u lijkt precies op uw grootvader" [zie p.13 Bendorp I, waar deze op de foto uit 1900 geheel rechts poseert]. Zieken en ouden van dagen in Bussum kregen een aardigheidje bij

de thee. Voor en door het personeel werd op 28 februari 1959 een Bendorp-Revue in Theater Gooiland in Hilversum opgevoerd. De eigenlijke feestdag van 26 februari begon met een plechtige H. Mis in de St. Vituskerk.

Heel bijzonder was de plakboek-wedstrijd voor de zesde klassen van de Lagere Scholen. De kinderen maakten eerst een excursie naar de fabriek, en kregen een film met toelichting en een oude bedrijfsfilm van vóór de oorlog te zien. Ze konden verder op kantoor al het mogelijke opvragen, pakmateriaal, foto's, cacao bonen etc. Eén school schreef zelfs om inlichtingen aan de Eerste Minister van Ghana, een belangrijk cacao land [noot 2]. Er waren achttien inzendingen waarin vele historische gegevens en onbekende foto's, afkomstig van opa's en oma's, voorkwamen. De eerste prijs, een excursie naar Kleef, was voor de Prinses Marijkeschool. De

Marie en Joop Bendorp in gesprek

tweede prijs ging naar de Maria-school, die een nieuwe klasse-bibliotheek ontving.

Jodocus [alias Willem Brandt]

schreef in de Bussumsche Courant van dinsdag 24 februari 1959 al een *Lofsangh* (naar Poot) op het 75-jarige Bendsdorp.

Bitter en Zoet

Opvallend in het bedrijfsorgaan Bitter en Zoet is, dat er inhoudelijk nooit aandacht aan de financiële gegevens wordt geschonken. Het eerste financiële jaarverslag is dat over 1956 (in BenZ Jrg.11 nr.2, juli 1957). Ik zal u de cijfers van de winst-en verliesrekeningen en de balansen besparen. Wel interessant te vermelden is, dat het bedrijf in **Genua** (waarover nauwelijks gerept wordt in BenZ) in 1956 gesloten werd.

Ik realiseer me vooral, dat ik het personeel, waarvan het bedrijf het uiteindelijk moet hebben, in mijn artikel te kort doe. Maar aandacht schenken aan honderden jubilarissen kan nu eenmaal niet.

Overigens blijkt de herdruk van BenZ in 1997 niet compleet te zijn. Na de jaargang 14 van 1960/1961 volgen nog jaargang Jrg.19, nr.5 van september 1965 (het nummer van het 125-jarig bestaan), één nummer van Jrg. 23, vijf nummers van Jrg. 24 (mei-december 1970) en het allerlaatst verschenen nummer van Jrg.27 van maart 1974. Het verhaal na 1960 is vanwege deze lacunes dan ook zeker korter uitgevallen.

Om het verder ook niet te technisch te maken, heb ik bewust de hele gang van fabricage der producten en de daarbij behorende technische termen

Lofsangh

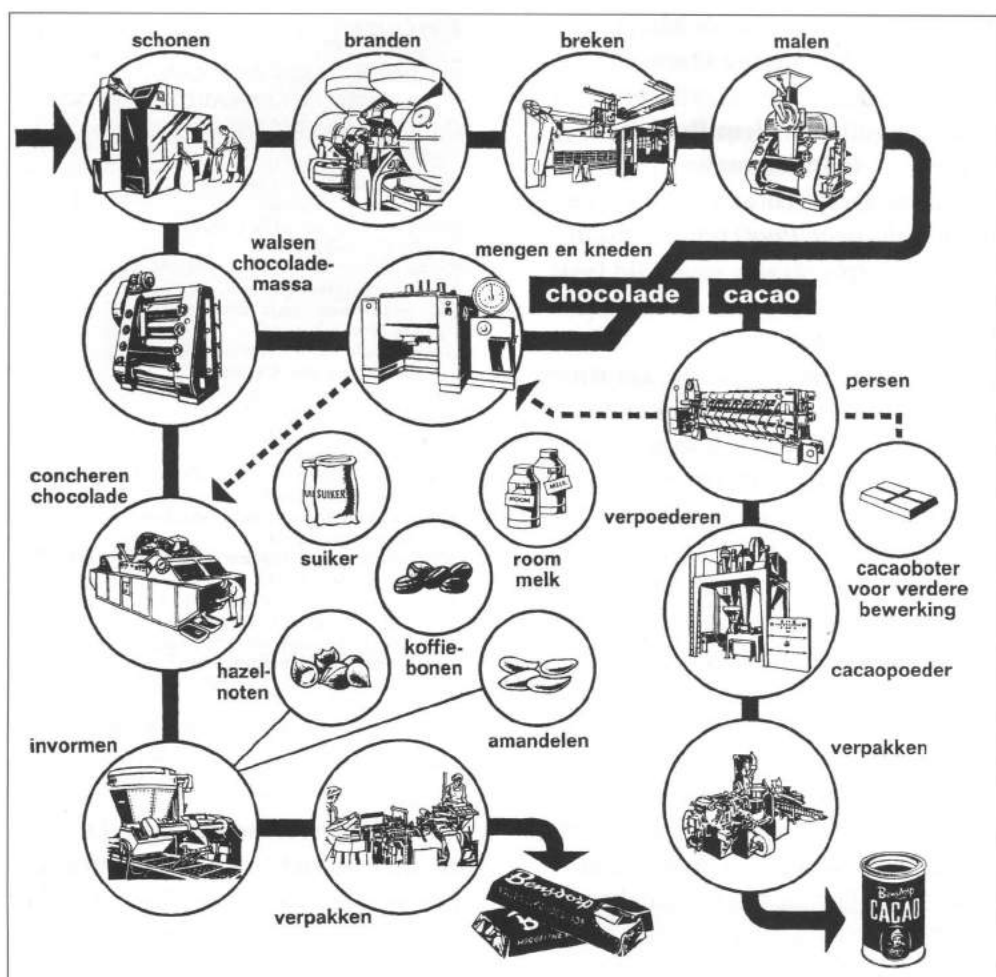
BIJ HET 75-JARIG BESTAAN
ENER WERELDVERMAARDE BUSSUMSE
CHOCOLADE INDUSTRIE

*Nu vrolijk in de Lier gegrepen
En singt my na
Ter ere van de Jubel-repen
In Chocola.
Triomf voor de verfynde smaecken
Van Bussums grond,
Die onse Faem selfs doet geraecken
De Waerelt rond!
Geen Stadt in d'uyterste Gewesten,
Sy roemt om strijdt
Als 't pittigst van het allerbeste
Wat Bendsdorp slijt.
Heft aan Uw Liedt, danst nu lichtvoetigh
En onverflawd
Voor wie hier driekwart Eeuw so soetigh
Haer Snoepgoedt brouwt.
Heil, nijvre Industriele saecken,
Alom vermaerd!
Men slijkt wat Bussum heeft te maecken
Te ganser Aerd.
In duysent talen, tongen, tolcken
Wordt 't Merck verstaen;
De Vreughde van de vreemdste Volcken
Komt hier vandaen.
Laet tot de randt ons, Vrienden, schencken
De Jubel-kelck
En slempen wy tot soet gedencken
Sjoklade-melck!*

buiten het verhaal gehouden. Een aardig **overzicht van het fabricageproces** geeft *Bendsdorp, beeld van 125 jaar Bendsdorp* (1965), zie pag. 12.

BENDSDORP [INTERNATIONAAL] N.V.

Met ingang van 1960 werd het Bendsdorpconcern opgesplitst [BenZ Jrg.3 nr.4, december 1959]. Het Bussumse bedrijf wordt het fabricagebedrijf **Cacao- en Chocolade-fabrieken BENDSDORP N.V.**, dat voortaan eigen balansen en winst- en verliesrekeningen zal presenteren, terwijl BENDSDORP INTERNATIONAAL N.V. de houdster wordt van de aandelen van de fabrieken te Bussum, Kleef, Wenen en zich zal bezighouden met beheerszaken en financieringen. Dit hield in de praktijk in, dat de

zgn. werkmaatschappij Cacao- en Chocoladefabrieken Bendsdorp N.V. het hele bedrijf in Bussum, met alles wat er bij hoort, van de zgn. Holding Company moest overnemen. De koopprijs was ongeveer f 4.700.000,- terwijl de werkmaatschappij maar f 2.000.000 bezat. De start van het nieuwe bedrijf begon dus met een lening van f 2.700.000,- M.a.w.: er diende alleen maar winst en nog eens winst gemaakt te worden. Bussum moest vanaf dit moment zijn eigen boontjes doppen en op eigen kracht verder, een kwestie van "de sterken

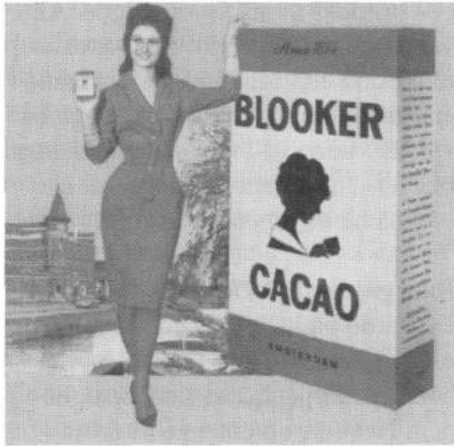
blijven, de zwakken gaan ten onder". Het kantoor van Bendsdorp Internationaal was gevestigd in de villa Middenlaan 4.

Expansie

De zaken gingen in elk geval voorlopig goed. Er werd in 1961 ter uitbreiding van de productie- en verpakkingscapaciteit besloten tot een nevenvestiging in **Bladel**. Op 2 februari 1962 werd door Joop Bendsdorp (zoon van Joop Bendsdorp) de eerste steen gelegd van het op het industrieterrein verrijzende pand van 1500 m².

De in gebruikstelling van de nieuwe fabriek was op 28 september. De specialiteit van Bladel werd de 'Bûches', de Boomschors-chocolade [kleurillustratie in deel I]. De directie zetelde in Bussum, bedrijfsleider werd de heer Delforno.

Blooker

Blooker stamt al van 1914, getuige de opdruk van de bekende cacaoverpakking. Op de achtergrond links het oude hoofdgebouw in Amsterdam. Uit: 150 Jaar Rood Wit Blauw, Anderhalve Eeuw Blooker Cacao (1964).

In oktober 1962 nam Bendsdorp Blooker's Cacao- en Chocolade-fabrieken N.V. in Amsterdam over. Het bedrijf kon daar niet meer verder uitbreiden. De nominaal f 1000 aandelen Blooker werden overgenomen voor f 1000 nominaal Bendsdorp Internationaal (deze 1 op 1 omwisselingsverhouding bewijst dat Blooker een sterk bedrijf was). Het geplaatste kapitaal van Bendsdorp, f 3.088.000,- nam met het geplaatst kapitaal van f 1 miljoen van Blooker toe tot f 4.088.000,- Door dit samengaan werd het Bendsdorpconcern een van de

grootste bedrijven op het gebied van de cacao- en chocolade-industrie in Nederland. Blooker bleef een zelfstandige poot en haar producten onder eigen naam verkopen. In de nu volgende jaren werd de productiesamenvoeging Bendsdorp en Blooker voltooid. Blooker werd in 1964 gesloten [noot 3], wat meer magazijnruimte in Bussum vroeg. In 1966 werd een reusachtige loods aan de fabriek gebouwd, waarvoor twee woonhuizen, twee afscheidingsmuren, de brandweerkazerne en de papierafvalloods gesloopt werden. De oppervlakte van het nieuwe gebouw was $\pm 1000 \text{ m}^2$ (goed voor 1300 ton bonen), de aanbouw werd gemaakt van geplastificeerde platen waardoor het onderhoud in de toekomst minimaal was. De spoorbaan werd met pl.m. 70 meter verlengd om de nieuwe ruimte te kunnen bevoorraden. Verder kwam er op de bovenste verdieping een centrale fabriekscantine en kleed- en douchelokalen. Een lift was een uitkomst voor de oudere werknemer. Helaas moesten de oorspronkelijke houten kappen uit de negentiende eeuw het veld ruimen bij de verbouwing. Anderzijds werd er ook bezuinigd. Kleef kreeg zomer 1960 zijn eigen bedrijfsorgaan, en de eigen Bendsdorpdrukkerij (die al van 1935 stamde) ging in 1960 de deur uit. Adri Hidding, in 1954 gekomen na het vertrek van J. Lindemans, ging met medeneming van de heren J. Bakker, A. Bogaard en J. Vink naar Drukkerij 'De Cirkel' aan de Iepenlaan [noot 4]. Per 31 december 1963 trad Joop Bendsdorp (technisch directeur te

Bussum sinds 1949) af als Lid van de Raad van Bestuur van Bensdorp Internationaal N.V. en de Werkmaatschappij. Zijn functie als algemeen technisch adviseur voor alle concern-bedrijven bleef hij echter houden.

125-jarig bestaan van Bensdorp

T.g.v. het 125-jarig bestaan van Bensdorp in 1965 verscheen er in september een jubileumnummer Bitter en Zoet Jrg. 19, nummer 5. Directeur Bensdorp spreekt in zijn bijdrage van een "gezond concern, financieel sterk [...], waar goede samenwerking heerst. Vandaag betekent 'ondernemen' het afwegen van belangen van afnemers, leveranciers, medewerkers, aandeelhouders en financiers; de kunst om de weten wat men zelf moet doen en wat men aan medewerkers en specialisten kan overdragen.

Moge het met Gods hulp de Raad van Bestuur gegeven zijn, deze zware taak tot aller tevredenheid te vervullen".

Er werd een aantrekkelijk boekje *Bensdorp, beeld van 125 jaar Bensdorp* op de markt gebracht. Op de eerste pagina lezen we: "Ons concern verwerkt plm. 2,5 % van de totale wereldproductie van cacaobonen; ter illustratie diene dat dit meer is dan het totale verbruik van de gehele Zwitserse chocolade-industrie. In Nederland, dat als vierde op de internationale ranglijst van cacaoverwerkende landen staat, is Bensdorp een der belangrijkste exporteurs van cacao-poeder, cacao-boter en chocolade [...]. Wij zijn constant bezig met rationalisatie, mechanisatie en coördinatie van research, produktie en verkoopontwikkeling, maar willen daar-

bij geen moment vergeten, dat het de MENS is, die met zijn aandacht, toewijding en know-how uiteindelijk verantwoordelijk is voor het maken van een goed produkt".

Van de ontwikkelingen in de volgende jaren zij gememoreerd, dat Bensdorp in juni 1967 met de aanschaf van een IBM-computer voor een primeur in het Gooi zorgde. Als vervanging van de Hollerith-apparaatuur bood een zgn. 360-20 installatie enorme mogelijkheden op het gebied van de voorraad-, verkoopoverzichten, budget- en kostenberekeningen, en met name de lonen en de belastingen.

Reorganisatie 1970/1971

De harde praktijk was echter dat einde jaren zestig de resultaten van het Bensdorpconcern sterk terugliepen. Het consumentengebruik stagneerde. Er was een grote overcapaciteit, niet allen in eigen land, maar ook in de omringende landen. De cacao leverende landen namen in toenemende mate zelf de vervaardiging van poeder en boter ter hand. En tenslotte was er het steeds maar stijgende prijsniveau van de cacaobonen. In anderhalf jaar (januari 1970 tot juli 1971) werd er een reorganisatie doorgevoerd. Het verkoopapparaat voor binnen- en buitenland werd gesaneerd. Er werd een nieuwe start gemaakt ten aanzien van de productie en promotie van merkartikelen. Op 1 mei 1971 werd van de vijfde generatie Bensdorp, **L.W.E.M. Bensdorp** (1937; zoon van L.W.G.) benoemd tot directeur van de Cacaoen Chocoladefabrieken Bensdorp N.V. Naast de fabrieksleiding was de grondstoffen-inkoop en de verkoop

van de cacao-otter zijn specialisme. In 1972 werd hij ook directeur van Bendsorp Internationaal N.V.

Om nog een paar namen te noemen: op 1 oktober 1970 kwam Mr. E. Droogleevers Fortuyn in dienst bij Bendsorp, hij werd verantwoordelijk voor de afzet van de consumptieartikelen in het binnenland. Met ingang van 1-1-1972 werd hij ook lid van de Raad van Bestuur van de Verkoopmaatschappij [noot 5]. Onder leiding van technisch directeur Hans Lips werd de veredeling van de cacao-massa ontwikkeld, terwijl A.W. Baars zich met name inzette op productie en afzet van de automaten-cacao, die voor nieuwe omzetten zorgde.

Er verdwenen producten, zoals de kleinverpakking van cacao. Naast de kleine Bros-reep in 5-pak werd januari/februari 1971 een reclame-actie voor de 'Grote Bros' gevoerd, 45 cent (i.p.v. 52 cent). In dit jaar - er waren al zo'n 400.000 kleuren-t.v.'s - werd ook de tv als reclamemedium ingeschakeld. Niet alleen werden bij 5 Brosrepen een van de 4 kleurenafbeeldingen van de nieuwe Pipo-serie bijgepakt, in september werd gestart met 3 verschillende tv-spotjes van 20 seconden, tekenfilmmpjes die *Bros, een lichtig avontuur* uitbeelden. Ook de latere tv-reclame, Adèle Bloemendaal met telefoon en al in bad vol schuim als sexy lichtig avontuur, zal menig lezer van dit artikel nog voor de geest staan.

De reorganisatie bracht ontslag van personeel met zich mee. De fabriek in Bladel werd zelfs gesloten (23 werknemers op straat). In Bussum vielen 10 ontslagen, en later nog eens vier. Het personeelsblad **Bitter &** [i.p.v.

en] **Zoet** werd met ingang van de 25ste jaargang februari 1971 teruggebracht van het royale formaat van 18,5 x 25 cm. naar 11 x 18 cm. Nieuw was, dat er gelegenheid gegeven werd tot het kosteloos plaatsen van advertenties. De redactie zelf vroeg om "oude gebruiksvoorwerpen en prentbriefkaarten". Oprichter (en redacteur van het eerste uur) G.C. van Doorn werd in het zonnetje gezet en verliet het jaar erop de redactie vanwege zijn benoeming in de directie van Bendsorp Internationaal N.V.

Unilever

Werd in 1971 bij een omzet van 138 miljoen gulden nog een winst van 2.22 miljoen verantwoord, de resultaten van 1972 vielen tegen. Duidelijk werd dat Bendsorp naar een krachtige partner moest uitzien. Dit werd Unilever. Dit concern bracht januari 1973 een bod van 23 miljoen gulden uit op het Bendsorp-bedrijf met zijn ruim duizend medewerkers (300 Bussum, 290 Duitsland en 420 Oostenrijk) en op 14 maart 1973 werd dit bod reeds gestand gedaan. Op 10 april lagen de eerste Unilever-aanbiedingen, zoals sap en soep, al in de personeelswinkels.

De herplaat-sing op het Bendsorp-ter-rein van de gerestaureerde Cacaoplukster, vond op 29 maart 1973 plaats. Zie verder deel I, p. 17 en 22.

Op 1 juli 1973 legde L.W.G. Bendsdorp na 44 jaar bewezen diensten zijn functie in het concern neer. Hij was de grondlegger van het bedrijf in Kleve, zijn specialisme waren de financieringsvraagstukken van de drie bedrijven (vanaf 1960 met name de holding Bendsdorp Internationaal N.V.). Een kleurportret van hem werd in het eerste Bendsdorp-artikel opgenomen.

In december 1973 kregen 78 Bendsdorp-'jubilarissen' voor 15 jaar (of meer) trouwe dienst een gouden horloge uitgereikt, de gebruikelijke gang van zaken bij Unilever. Drie maanden later werd wel de nota voor deze horloges gepresenteerd...

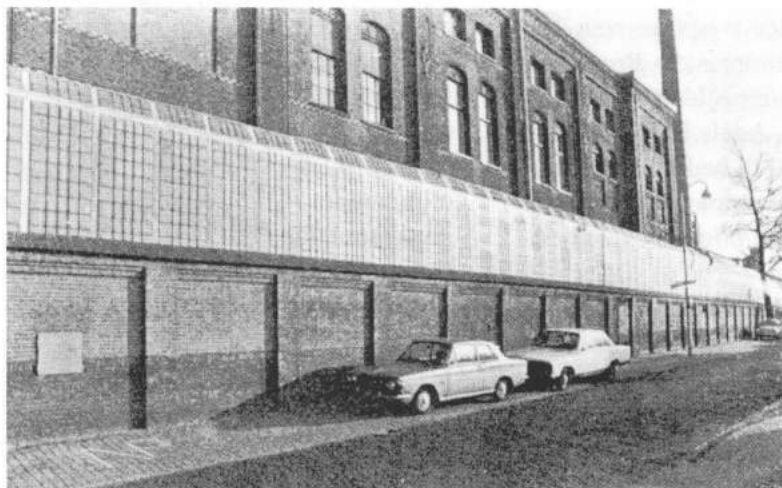
December 1973 was tevens de maand dat de Arabieren de oliekraan naar het Westen dichtdraaiden.

Benzineschaarste en energiecrisis waren het gevolg. Ook tanken aan de bedrijfspomp van Bendsdorp werd gelimiteerd tot 10 liter.

Parten speelden in deze beginjaren zeventig ook de strenger wordende milieueisen en de hinderwetvergunningen. Er dreigde zelfs sluiting voor

Bendsdorp, voor het geval de hinderwetvergunning niet verleend werd. De klachten gingen over de huizen binnendwarrelend chocoladestof en vooral de geluidshinder. Bendsdorp nodigde 120 buurtbewoners uit voor een samenspraak, slechts 10 personen kwamen opdagen [Gooi- en Eemlander 14-4-1972]. Op de hoorzitting in het gemeentehuis waren op 31 juli 1972 honderd mensen aanwezig. In de herfst werd de vergunning inderdaad verleend. Aan de strenge eisen kon Bendsdorp voldoen, door een beroep te doen op de centrale afdeling 'Effluent Department' van Unilever, gespecialiseerd in milieu-problemen. In november 1973 kwam de zgn. klaagmuur van 120 m. lengte klaar en verder werd er dubbele beglazing aangebracht.

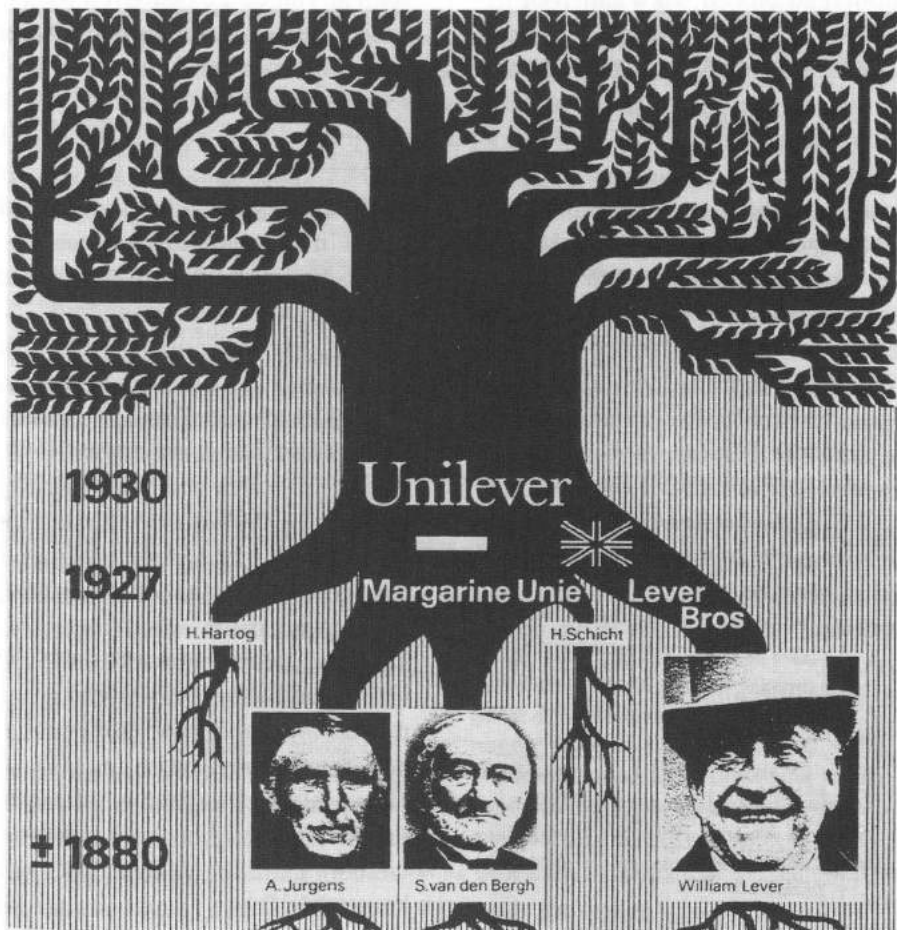
De overlast van de typische cacao-geur werd met de nieuwste technieken bestreden, er kwam een grote 'gaswasinstallatie' (zgn. scrubber, d.m.v. water werd een deel van de geurcomponenten uit de gasstromen gewassen) op het dak. Al met al ging het om investeringen van meer dan

De kersverse 'klaagmuur' van Bendsdorp in 1973.

een half miljoen gulden. En hier kwam nog de modernisering van de interne infrastructuur bij, bijna een kwart miljoen voor energievoorziening en het interne telefoonnet. De overname door Unilever betekende het einde van B & Z, dat opging in het personeelsblad *Eigen Terrein* van Unilever.

Dit blad verscheen om de 14 dagen in een oplage van 24.000 stuks en was van iets oudere datum dan BenZ. Het laatste nummer van Bitter & Zoet verscheen maart 1974 (27e jaargang). In 1974 was Lou Bendsdorp Jr. de laatste telg die het Bendsdorp-concern vaarwel zegde.

De stamboom van Unilever in 1973: ruim 500 dochterondernemingen in circa 75 landen. De grondleggers Anton Jurgens en Simon van den Bergh, handelaars in boter in Oss, gingen over op de productie van margarine en voerden handel met Engeland, waar in 1927 de Margarine Union tot stand kwam. Hier had Lever een groot zeepbedrijf (Sunlight; grondstoffen ook oliën en vetten), met vele vestigingen in het buitenland (Lever Brothers). UNILEVER ontstond in 1930 uit de fusie van deze twee bedrijven. Twee belangrijke poten van Unilever waren het vleesbedrijf Hartog te Oss en de in Centraal Europa gevestigde zeeponderneming van Schicht.

We kunnen gerust stellen, dat het Bendorpconcern in het grote Unilevergebeuren maar een kleine vis was. Expertise ging verloren, de inkoop van cacao ging naar Rotterdam, om maar iets te noemen. Dat er wel eens iets mis ging bewijst een aanbieding van stierenvlees; het telegram werd in B&Z afgedrukt: "Vrijblijvend bieden wij u aan voor aankomst 20/2/74 10 ton gec[astreerde] stieren [uit] arg[entinië]". Het vlees was uiteraard bestemd voor het vleesbedrijf in Oss.

Overname 1985

Het jaar 1983 bracht het nodige onheil van ontslagen met zich mee. Doordat de chocoladeafdeling dicht ging, kwamen er 50 banen op de tocht te staan. Een deel van het personeel kon terecht bij Rowntree Mackintosh in Elst (de voormalige Nuts-fabriek, die sedert 1982 ook de Bros-artikelen van Bendorp verkocht en distribueerde). Een ander deel van de ontslagen kon opgevangen worden door de Vut-gerechtigde leeftijd, die Unilever per 1-1-1984 op 60 jaar stelde. Uiteindelijk ging het om 17 gedwongen ontslagen.

Van een feeststemming t.g.v. het **100-jarig bestaan** van Bendorp Bussum was dan ook geen sprake. In Eigen Terrein, het personeelsblad Nederlandse Unilever Bedrijven B.V. van 20 februari 1985 (40e jaargang) stonden drie artikelen: 'Bendorp en Bussum, een verbintenis van 100 jaar', een artikel 'Cacao door de eeuwen heen' en een interview met verkoopdirecteur A.W. Baars die benadrukt, dat Bendorp, behorend tot The Top Four Dutch, "een vooraanstaande

rol speelt in de wereld van de gespecialiseerde industriële cacao-producten". Vooral de cacao voor de drankautomaten werd een belangrijk product.

In het in 1985 verschenen *The Surprising Dutch, The remarkable role of the Netherlands industry in the world* [noot 6] bijt Bendorp het spits af van de 22 bedrijven die in het boek gepresenteerd worden. Om een aansprekend citaat te geven: "The secret of Bendorp's success lies in the quality of its beans, its carefully prepared melanges, and the exacting processing conditions used in production". In het slothoofdstukje 'Marketing policy' wordt met name nog de pioniersgeest genoemd: "New markets are being opened up in the Middle and Far East, where a tremendous shift towards Western patterns of consumption is underway [...]. Bendorp's sales and export managers still have a 19th century pioneering spirit which means they will dare to take on international challenges and try out new paths".

Tot deze "pioniersgeest" kunnen we misschien ook wel het samengaan met de Franse Groupe **Barry** rekenen, tot stand gekomen in 1985. Hiermee werden nieuwe buitenlandse expansiemogelijkheden geschapen werden. Casudel, vakblad voor suikerwerken [noot 7] schrijft juni 1990: "Als een van de Top Four Dutch handhaaft Bendorp anno 1990 nog steeds wereldwijd de naam van Nederland als eerste cacao-verwerkende natie. Voor cacao boter geldt zelfs, dat het product van de Nederlandse industrie op de wereldmarkt een speciale kwaliteitsnotering [noot

8] heeft. De producten van Bensdorp dragen in niet onaanzienlijke mate bij aan deze waardering voor de Nederlandse industriële prestaties [...]. Enkele 100.000 automaten voorzien dagelijks enkele miljoenen mensen van koffie en warme chocolade. Bensdorp is leverancier van een aanzienlijk deel van de automatencao voor de Europese markt" [kleurillustratie deel 1 p. 22].

Bensdorp zat na de overname inderdaad weer in de lift. Er kwam een ploegendienst en ook op de zaterdag werd gewerkt. Toen eind jaren tachtig uitbreiding, c.q. nieuwbouw aan de orde kwam, viel dit niet goed in de wijk. In oktober 1989 werd dan ook een Belangenvereniging 'Overlast Bensdorp' opgericht, die met 122 bezwaarschriften tegen de nieuwe hinderwetvergunning kwam. Het CDA pleitte zelfs voor een hele nieuwe fabriek in Almere (die overigens veel te kostbaar zou worden). Gevolg van een en ander was wel, dat er in juli 1992 een 60 meter hoge, hemelsblauwe, pijp voor de stankoverlast kwam. Hierdoor zou de rook zeker drie à vier kilometer van Bussum af neerkomen. Vijf jaar later, in 1997, bij de nieuwe hinderwetvergunning, werd de pijp een blijvend onderdeel van de Bussumse skyline.

Ook in 1992 deden geruchten de ronde, dat het bedrijf naar Lelystad zou verhuizen, maar de directie verzekerde in oktober 1993 dat dit op korte termijn niet zou gebeuren.

Laatste verbouwing/overname

In 1996/1997 werd de laatste grote verbouwing gerealiseerd, waarbij de karakteristieke geveltjes uit begin

twintigste eeuw het veld moesten ruimen. Het hoogste punt werd op 5 februari 1997 bereikt, de opening van het nieuwe complex was op 22 oktober 1997. Op het moment dat 45 banen werden geschrapt [Gooi- en Eemlander 21 maart 1997] waren de besprekingen over een nieuwe fusie in volle gang, de fusie met de Belgische/Zwitserse firma Callebaut. Bensdorp werd **Barry Callebaut Nederland**, maar bleef zijn naam toch behouden: "cacopoeder en cacaoboter die in Bussum geproduceerd wordt, blijft naar 61 landen geëxporteerd worden onder de naam Bensdorp [Gooi- en Eemlander 30.08.97]. De werkgelegenheid van de 130 werknemers (in 1985 waren dat er nog 200) was opnieuw gewaarborgd.

Bijna fataal voor het bedrijf was de brand van 8 november 1999, waarmee Bensdorp voor een enorm 'mil-

De 60 m. hoge pijp die zeker niet tot "monument van waarde" verklaard zal worden. Foto Martin Heyne.

Het massieve Bendsorp (de ingang van het personeel), zoals het de Bussummer het meest zal bijblijven. Verwerkt beton 1513 m³, betonstaal 178845 kg. Stalen balken, kolommen en diversen 130.000 kg. Totaal gewicht nieuwbouw 5.000.000 kg. Foto Martin Heyne.

lenniumprobleem' kwam te staan. Er is zelfs reëel instortingsgevaar geweest. Het volledige poedercompartiment was verwoest waardoor de poeder- en boterproductie, zo'n 550 ton per week, stil kwam te liggen. Gelukkig kon het bedrijf weer aan de slag gaan.

In oktober 2000 werd de brandweervan van Bendsorp aan de Bussumse (jeugd)brandweer geschonken [Gooi- en Eemlander 7-10-2000]. Het bedrijf was te klein geworden om een eigen brandweer in stand te houden. Daarvoor in de plaats kwam de BHV [BedrijfsHulpVerlening], een uitgebreide EHBO. Eveneens in 2000 ging het archief van Bendsorp, een verhuiswagen vol, naar Amsterdam. Het is bestemd voor de Stichting 'De Chocoladefabriek' in Zaandam, waar

als attractie t.z.t. een virtuele chocoladefabriek zal verrijzen, in de geest van Roald Dahls *Sjokie en de chocoladefabriek* [Gooi- en Eemlander 15-11-2000]. Een van de initiatiefnemers van dit project is Lou Bendsorp Jr. In april 2002 kwam het persbericht, dat sluiting van Bendsorp nabij is. Op 1 oktober 2002 stopte de productie, die overgeplaatst werd naar België. De inventaris (meubilair) is intussen naar Roemenië en de Oekraïne gegaan. Kunstenaars als Tineke Smith van de Vliegdenweg hebben al grote plannen geopperd om in navolging van de Westergasfabriek in Amsterdam van Bendsorp een 'cultuurfabriek' te maken, waarin naast ateliers en expositieruimte ook plaats is voor theater, concerten en conferentieruimte e.d. Volgens de

Rijksdienst voor de Monumentenzorg, aldus de laatste berichten in de Gooi- en Eemlander van 17 oktober jl., heeft een deel van het complex zeker cultuurhistorische waarde, het oude gedeelte van de fabriek uit 1906 aan het spoor, de vroegere Bensdorpwinkel en de oorspronkelijke schoorsteen. Zevenduizend vierkante meter fabriek zou dan behouden kunnen worden, zodat er maximaal 5000 vierkante meter nieuwbouw op het 1,2 hectare grote terrein overblijft. De gemeente Bussum denkt in het kader van wonen en werken aan "clustering van goederengerichte ambachtelijke bedrijffjes" (ateliers en een kleine drukkerij bv.) in combinatie met culturele voorzieningen (als theatertje/bioscoop). Een projectontwikkelaar zal in samenspraak met de grondeigenaar Barry Callebaut de verdere invulling moeten bepalen, waarbij de Gemeente uiteraard de randvoorwaarden zal stellen. Het lijkt er op, dat "Bensdorp in de toekomst het pand van de kleur in plaats van de geur wordt". Zo ongeveer besluit Wim van Dijk zijn pagina-grote artikel *De cacao heeft Bussum verlaten* in de Gooi- en Eemlander van 25 januari 2003. In elk geval krijgt Bussum een schitterende kans om met de herbestemming/-inrichting van het Bensdorp-complex in alle opzichten te scoren. Op 9 december jl. werd in het gemeentehuis hierover een inspraakbijeenkomst gehouden.

Noten

1. In het uitgebreide verslag in Bitter en Zoet werd verzuimd te vermelden waar de Chocoladedag werd gehouden. Rudolf van der Heide haalde in de KB in Den Haag 'de plaats waar', krantenverslagen in Maasbode en Haagsche Courant en 2 advertenties boven water.
2. De economie van Ghana is gebaseerd op de cacao. In 1942 werd er een mondiaal Cocoa Research Institute gevestigd, gesubsidieerd door de cacao- en chocolade-industrie (in 1967 werd hieraan een serie postzegels gewijd).
3. De oude fabriekspanden van Blooker in Amsterdam werden in 1994 gesloopt, waarna op het terrein de kantorenwolvenkrabbers, de Breitner-, de Mondriaan- en de Rembrandttoren gebouwd werden. Op het middenterrein is het oude Blookergebouwtje exact nagebouwd op basis van oude tekeningen en foto's.
4. Drukkerij De Cirkel vierde zijn 50-jarig bestaan op 31 mei 2002 met een Ghana-avond in het Spant.
5. Zijn hobby was het verzamelen van oude kranten. B & Z Jrg.25, no.2 van mei 1971 geeft een bloemlezing *Het stond in de krant...* uit zijn verzameling. Het oudste exemplaar is de Amsterdamsche Donderdaegsche Courant van 1726. Hij was tot 2001 secretaris van de HKBussum.
6. Uitgave van Knoop Haren bv, Haren. Auteurs: Th.E. Mebius, Jan A. Niemeijer, P. van der Tuin, et al. Op de omslag staat van 1 bedrijf het embleem afgebeeld: het is n.b. het kroontje van Bensdorp.
7. Jrg.47, no.8, juni 1990. Als appendix opgenomen in Band III van de herdruk 1997.
8. Het bewijs van de kwaliteit bleek ook op 2 december 1994, toen burgemeester Holthuizen de president-directeur S. Demal van de Barry-groep het ISO-9002 certificaat, een internationaal kwaliteitsbewijs, kon overhandigen [Gooi- en Eemlander 3-12-1994].